

PALAU REIALS DE BARCELONA

PER

SÍLVIA CAÑELLAS

DOCUMENTACIÓ I BIBLIOGRAFIA

Entre els palaus que ocuparen des d'antic els reis de la Corona d'Aragó a Barcelona, cal diferenciar l'anomenat Palau Reial Major o Palau de Santa Eulàlia, antiga residència dels comtes de Barcelona i posterior lloc de reunions i actes públics, de l'anomenat Palau Reial Menor, construït a partir d'uns habitatges existents entorn de l'antiga església dels templers de Barcelona i que s'anomenà també Palau de la Reina. L'església preexistent s'integrà com a capella del Palau i com a tal ha quedat en la memòria popular un cop desaparegut el palau annex.

La bibliografia fins ara publicada ens ha proporcionat algunes referències que han servit de punt d'arrencada. Cal destacar, entre els treballs que han parlat del Palau Reial Major de Barcelona i de les seves vidrieres, els articles de Madurell (1937-1940, 1936, 1941) i els d'Adroer (1979, 1982, 1989). Cal esmentar també, com a obra de caràcter més general, el *Catálogo monumental* d'Ainaud, Gudiol i Verrié (1947) i obres com les de Bassegoda i Amigó (1895), Bofarull (1904) i Ribera (1698). Per al Palau Menor hem de destacar les obres de Madurell (1943-1944), Rubió (1921), Borràs (1971) i March (1955). Un manuscrit de Bofarull dipositat a l'ACA i assenyalat pel doctor Jaume Riera ens ha proporcionat també algunes de les dades de partida.

La comprovació del conjunt de les referències publicades i la transcripció dels textos corresponents ens van suposar alguna sorpresa, com la del document del 1386 que la bibliografia¹ situava al Palau Reial Major i ha resultat correspondre al Menor. Les dades referenciades ens han portat a encetar recerques en dates paral·leles i a resseguir períodes complets d'algunes sèries. Tot i així, l'excessiva dispersió dels documents sobre els palaus reials ha impossibilitat una recerca sistemàtica en totes les fonts que haurien pogut donar resultats positius i caldrà esperar futures investigacions per tal de completar la història de les vidrieres dels palaus reials de Barcelona.²

El conjunt fins a aquí reunit és de trenta-un documents, vint sobre el Palau Major i onze sobre el Menor, reunits tots en dotze registres, set i cinc, respectivament.

BARCELONA, PALAU REIAL MAJOR, CONJUNT³

Les primeres residències dels comtes de Barcelona sembla que se situaren on avui encara existeixen restes del Palau Reial Major, al vessant nord-est del Mons Taber, entre els murs romans i la catedral. El conjunt, que se situava entre l'actual Baixada de la Canonja, el carrer dels Comtes, la Baixada de Santa Clara i els murs romans, va créixer i es va modificar en diverses etapes.

L'actual Museu Marés conserva part de l'antic verger del Palau i de la zona pròpiament residencial, la de construcció més antiga.

La capella palatina, dedicada a santa Àgueda, se situa a un costat de la plaça del Rei i fou construïda, possiblement sobre una altra de preexistent, entre els segles XIII i XIV, enganxada al mur romà i fins i tot sobresortint d'aquest. En ella intervingueren els mestres Bertran de Riquer, Jaume de Rey i Pere d'Olivera. És del 1306 un document que parla ja de l'aixecament del campanar i de la confecció de vidrieres (reg. 1).

A mitjan segle XIV, sota el regnat de Pere el Cerimoniós, Guillem Carbonell construí o reconstruí, perpendicular al jardí i a la capella, la gran Sala dels Paraments (després anomenada *del Gorgoll, del Borboll i/o del Tinell*), inicialment destinada a les grans recepcions i als actes públics de la monarquia.

Per les mateixes dates es realitzaren els draps encerats per a la finestra de la Cambra Major del Palau⁴ i cinquanta anys després el rei reclamà, en diverses ocasions, algunes vidrieres que tenia coneixement que havien arribat a Barcelona procedents de Flandes i que pensem que volia per al seu palau de Barcelona (reg. 2 i 3).

Les diverses construccions no estigueren mancades de dificultats pressupostàries i a principi del segle XV

1. Josep Maria MADURELL, «El Palacio Real Mayor de Barcelona. Nuevas notas para su historia», *Analecta Sacra Tarraconensis* (Barcelona), vol. XIII (1937-1940), p. 96. Vegeu també Falomir i Cañellas (2003).

2. Els llibres d'obres dels palaus reials se centren en obres i moments concrets, normalment construccions i reconstruccions de cambres o zones del palau. Comenten la construcció d'alguna finestra i la col·locació d'encerats, però en cap cas no parlen de vidrieres.

3. La impossibilitat de dir amb tota seguretat si els documents aquí ressenyats amb els reg. 5 i 6 es refereixen només al Palau del Lloctinent o si també fan referència a altres dependències del Palau Reial Major ens ha fet optar per no separar els dos edificis, tot i que formaren dues unitats diferents amb diversos usos i que el Palau del Lloctinent corregué a càrrec exclusiu de la Generalitat.

4. Josep Maria MADURELL, «El Palau Reial Mayor de Barcelona: recull de notes històriques», *Analecta Sacra Tarraconensis* (Barcelona), vol. XII (1936), transcriu un document del 1355 que ens explica la realització d'encerats, reixes i porticons per a la finestra de la Cambra Major del Palau Reial de Barcelona.

l'encarregat de la capella, Damià Quart, prior del monestir de la Mercè dels redempcionistes, reclamà al rei diners per tal de fer-hi les inversions necessàries. Entre les obres que manifesta que cal fer hi ha les vidrieres (1465, reg. 4). Els documents parlen d'una reparació realitzada pel mestre de vidrieres Terri de Metz i de la tramesa d'una vidriera de la qual no s'explica ni l'autor ni la procedència. No queda clar, per tant, si aquest mestre de vidrieres realitzà alguna obra nova per al Palau Reial o si, com en el cas de la seu de Barcelona, la seva feina es limità només a les reparacions.⁵

El Palau del Lloctinent es construí a mitjan segle XVI per decisió de les Corts de Montsó. Fou realitzat pel mestre Antoni Carbonell i pagat amb fons de la Generalitat. La nova construcció, que obligà a diverses reestructuracions en l'antic edifici del Palau Reial, se situà a l'altra banda de la plaça del Rei, paral·lela a la capella palatina i adossada a la Sala dels Paraments. Són d'aquesta època les notícies que tenim sobre la construcció de diverses finestres i la realització per part de Jaume Fontanet de noves vidrieres (reg. 5 i 6).

Foren també pagades (21 lliures i 14 sous) amb fons de la Generalitat dues petites vidrieres que es realitzaren entre els anys 1587 i 1588 per a la ja referida capella del Palau (reg. 7). L'obra fou realitzada pel pintor Ramon Puig, que era qui ocupava en aquells moments el càrrec de mestre de vidrieres del Palau de la Generalitat. Les vidrieres, al gust del segle XVI, cobrien una superfície de 5 i 6 pams. La més petita era oval, feta amb vidre incolor i no tenia representació. L'altra tenia un fris de colors amb grotescos i serafins, amb sanefes penjants i dues figures i tenia al centre l'escut de la Generalitat.

Amb el pas dels segles, els canvis polítics i organitzatius van fer variar diverses vegades les estructures i usos del conjunt. Amb el repartiment del Palau entre el Tribunal de la Inquisició i l'Audiència (al segle XVI), el Tinell passà a ser Sala de l'Escribania del Consell Criminal de Catalunya. Amb la destrucció del convent de les monges benedictines per la construcció de la ciutadella (segle XVIII), es convertí en capella de Santa Clara, fins a l'any 1936. La Sala de Paraments havia estat així coberta i oblidada, i fou redescoberta en enderrocar (1937) les malmeses construccions modernes que la tapaven. Es decidí llavors recuperar allò que quedava del conjunt palatí i incorporar-ho al Museu d'Història de la Ciutat.

El Palau del Lloctinent es convertí al segle XIX i fins fa ben poc en seu de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

La capella de Santa Àgueda, que tingué, al segle XIX, diferents usos llunyans d'aquells per als quals havia estat concebuda, fou restaurada per Elies Rogent (1856) i convertida en museu arqueològic, ús que es perllongà fins al 1932. De les vidrieres que en aquell moment féu Georg Müller es conserven dues petites peces, mentre que les vidrieres grans que avui hi ha a la capella són obra de Jaume Busquets, del 1942.

RECURS DOCUMENTAL

(Reg. 1) 22 de desembre de 1306. Jaume II accepta la proposta de l'intendent de les obres del Palau, el notari Puig, que havia escrit diverses cartes al rei en les quals es parlava sobre el campanar i les vidrieres. Deia que els 1.000 sous que calien per a aquestes obres es podrien obtenir de les rendes de Caldes de Malavella.⁶

Fideli suo Stephano de Podio, notario Barchinone, et cetera. Receptis litteris vestris in quibus postulabatis certificari a nobis super modo constructionis cloquerii sive campanilis construhendi in capella quam nunc de novo construi facimus in palacio nostro Barchinone et super operandis vitriariis ad opus fenestrarum ipsius capelle, de quibus asseritis invenisse magistrum qui ipsas vitriarias facere et operari vult pro mille solidis barchinonensibus, et super illis duobus mille solidorum quos asseritis Bertrandum de Vallo recepisse de redditibus Calidarum de Malaveya, quos ad collec[tam] Cathalonie proxime preteritam asseritis spectare, ad earum significata vobis taliter respondemus quod tenemus pro

bono quod dictum campanile operetur sive construat ad sex puncta, et si videritis quos ipse magister qui dictas vitriarias vult facere sit bonus magister et [scit] apte facere, quod faciat et operetur vitriarias ipsas et [dent] sibi dicti mille solidi barchinonenses ad ea que de dictis duobus mille solidorum collecte nobis scripsistis, significamus [vobis] quod nos per alias litteras nostras scribimus Bertrando de Vallo quod ipsos duos mille solidos, quos de dictis redditibus dicti loci Calidarum de Malaveya recepit, restituat vobis confestim, convertendos per nos in solutione debitorum ad que dicta collecta extitit deputata.

Datum Valencie, XI kalendas ianuarii anno predicto.

Matheus Botella, mandator regio facto per Petrum Marti.

(ACA, Cancelleria, reg. 140, f. 16, Jaume II, Comune, 1306-1308.)

(Reg. 2) 30 d'octubre de 1408. El rei Martí l'Humà es dirigeix al mercader Pere Guarro per reclamar unes vi-

5. Vegeu el CVMA Catalunya, 4, p. 48-49, i els apartats sobre la Casa Llorja de Mar (1452), la Casa de la Ciutat de Barcelona (1448-1449) i sobre Lleida (1441) del present volum. Treballà també a Saragossa (1447). Se suposa que morí l'any 1472.

6. Document esmentat per Madurell (1936, p. 511). Transcrit darrerament per Barcelona (1991, p. 144-145).

drieres vingudes de Flandes que ell vol tenir. Promet a canvi el pagament que calgui.⁷

Entès havem que en Johan de Lobera, mercader d'esta ciutat, vos ha tramès certes vidrieres, les quals són vengudes novellament de Flandes. E com nos desijem molt haver aquelles, pregam e manam vos que, de continent, remetats les dites vidrieres al dit Johan de Lobera, car abans que isquen de son poder, nos lo farem contentar plenament de tot ço que les dites vidrieres hauran costat. E en aço no haie falla, car plaer e servir nos en farets, que molts vos grahirem. Dada en Barchinona, sots nostre segell secret a XXX dies de octubre de l'any MCCCCVIII. Rex Martinus

Dirigitur Petro Garro, mercator ville Solsonae.

(ACA, Cancelleria, reg. 2251, f. 112, Martí I, Curie sigilli secreti, 1407-1410.)

(Reg. 3) 11 de març de 1410. El rei Martí reclama la ràpida tramesa d'unes vidrieres que sap que li han reservat i demana que se li enviïn també d'altres que es puguin aconseguir.⁸

(Reg. 3a) 11 de març de 1410. El rei Martí escriu una carta a mossèn Pelay Unis per tal de fer-li enviar amb prestesa unes vidrieres que sap que són per a ell i reclama que, si n'hi ha d'altres disponibles, les hi enviïn també.

Lo Rey.

Mossèn Pelay segons per relació de l'amat uxer d'armes nostre mossèn Gregori Burgués, som stats informats vos nos havets recaptades certes vidrieres que'ns volets tremetre, per que'us pregam que aquelles nos enviets de continent car les havem de gran necessari, e serà cosa de la qual nos farets pleer e servey molt agradables. Dada en la nostra casa de Bellesguard sots nostre segell secret a XI de març de l'any MCCCCX.

Axi mateix vos pregam que si més ne podets haver que les nos enviets. Dada axi com desús. Rex Martinus.

Dirigitur a mossèn Pelay Uniz.

Dominus rex mandavit mi, Petro de Torrente.

(ACA, Cancelleria, reg. 2238, f. 124, Martí I, Curie sigilli secreti, 1396-1410.)

(Reg. 3b) 11 de març de 1410. Carta que el rei Martí envia al seu procurador major per tal que faci arribar a Pelay Unis la petició de tramesa de vidrieres que ell li fa en una altra carta i el desig que li enviï aquelles altres que pugui.

Lo Rey.

Procurador reial, per relació de l'amat uxer d'armes nostre mossèn Gregori Burgués, havem sabut com l'amat nostre mossèn Pelay Unis, ha ha[g]udes aquí certes vidrieresles quals nos li scrivim que'ns trametra de continent. Per que'us manam que de nostra part li donets la letra que ensemps ab la present vos trametem pregant-lo de nostra part que aquelles que té e si més ne po[d]rà haver nos trameta prestament. Car servir e plaer nos en farà. E açò prestats aquella diligència que de vos fermament speram. Dada en la nostra casa de Bellesguard sots nostre segell secret a XI de març de l'any MCCCCX. Rex Martinus.

Procuratori regio maiori dirigitur.

Idem.

(ACA, Cancelleria, reg. 2238, f. 124, Martí I, Curie sigilli secreti, 1396-1410.)

(Reg. 4) 1464-1465. Diversos documents parlen sobre la necessitat de realització de vidrieres per a la capella del Palau Reial Major. Es constata la intervenció en aquestes feines del mestre de vidrieres Terri de Metz. El darrer text parla de la tramesa d'una vidriera que ha de ser instal·lada a l'esmentada capella.

(Reg. 4a) 22 de maig de 1464. Fernando d'Ayerve (?) cobra 300 florins d'or pel retaule de Santa Maria, per les vidrieres, les cadires i altres coses per a la capella del Palau Reial.⁹

Lo rey etcètera.

Magistri Ferdinandi, medici.

Tresorer: manam vos doneu a maestre Ferrando d'Ayerve [?], feul protomedico nostre, trecents florins d'or: ço és per lo retaule de Santa Maria de nostra Capella del Palau per a les vidrieres, cadires e altres obres de la dita capella. E en la tradició de la dita quantitat cobran d'ell àpoca ensemps ab la present per què en la redició de vostres comptes vos sia suficient cautela. Dada en Piera a XXII dies de maig de l'any MCCCCLX quatre + Rex Petrus +.

Rodericus Vitalis, protonotarius.

(ACA, Cancelleria, Intrusos, reg. 23, f. 57, Pere de Portugal, Pecuniae, 1464-1465.)

(Reg. 4b) 16 de juny de 1465. Queixa que expressa Damià Quart, prior de monestir de la Mercè dels redempcionistes i encarregat de la capella del Palau, per haver-se-li demanat comptes quan ell preguntava sobre la possibilitat d'obtenir més ingressos per tal de

7. Document esmentat i transcrit per Antoni RUBIÓ Y LLUCH, *Documents per la història de la cultura catalana mig-aval*, vol. II, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1921, doc. CDXI.

8. Referències extretes del manuscrit de D. Manuel de BOFARULL, *Colección alfabética de noticias historicas de todas clases sacadas del Archivo General de la Corona de Aragón, con referencia a los documentos que existen en él, por ---*. El text es troba a l'ACA i fou proporcionat pel doctor Jaume Riera.

9. Esmentat i parcialment transcrit per Balaguer (s. d.), tot i que la data que esmenta és del dia 12 i la pàgina referenciada, la 53.

poder atendre les necessitats d'aquesta capella. En explicar les inversions imprescindibles a fer, apareixen esmentades les vidrieres.

Die sabbati XVI mensis junni anno predicto.

Noverint Universi etc.

[...] [S'aixeca acta dels presents i Damià Quart exposa els problemes que té i protesta] [...].¹⁰

Senyor reverendissim e vosatres reverends mestres e honorables pares per quan la concurrència del present temps ha constituhit lo convent e a mi en alguns necessitats ordinàries e extraordinàries e lo dit convent e jo siam manco de diners per satisfer en aquelles es mester pensar per quins mijans si porà provehir les quals necessitats són aquestes:

Primerament, per comprar forment per a la provisió ordinària del monestir e palau e per complir la promesa dels cinquanta florins d'or feta a la magestat del senyor rey per subvenció del retaule qui's fa a la capella del Palau. E més, avant com sia dubte no vulla lo dit senyor Rey façam reparar la cuberta de la dita capella ultra lo ya reparat de tot lo restant e encara que façam fer vedrieres. Per çò io he deliberat consultar a vostre reverend paternitat e a les reverències de vosaltres, reverends mestres e honorables pares, per donar andrega en aquest mester, axí com ya he fet. E vosaltres me haiau respost, jo mostràs comptes de les entrades e exides de les rendes ordinàries e extrahordinàries del dit monastir per mi rebudes e despeses des que so prior fins ara. Yo pençant açò és perjudici a mi e als successors meus en aquest loch per quant no és acostumat prior de aquest convent donar comptes. E volent satisfer a vostres desigs com les despeses sian més que les rebudes, so molt content mostrar-vos los dits comptes, protestant que en sdevenidor no sia tret a conseqüència ne conseqüentment fer perjudici a mi ni als meus successors en lo dit priorat requerint a vos en notari de aquestes coses me leveu acte públich per que'n sia memòria en sdevenidor [...].

Respon lo dit mestre general [Damià Quart] que en veritat sta que lo dit prior cert die de la setmana proppassada, ell, dit prior, essent devant ell dit general e mestre en lo menjador de la sua cambra foren congregats lo pare fra Johan Sagalas, vicari general, lo reverend mestre Galceran Farrer, lo pare sots prior del dit convent, lo pare fratre Pasqual Forest e lo pare Jubileu fratre Anthoni Ferran. E demanant consell lo pare prior s'i dix les paraules per ell proposades, però part de les quals fou dit al dit pare prior que li plagués fer loch e deslberar si sien com axí sia de custuma sobre les coses demanades. Los quals sobredits cinch, en presència de mi dit mestre general concorditer nengú no discrepant digueren que per donar consell a les coses demanades e proposades era de necessitat que ells vessen los comptes de les dates e rebudes fetes per lo dit mossen prior de les coses del convent o pertanyents en aquelles. E axí digueren a mi, dit mestre general, que açò [a ell]s ne paria e que si res hi volia dir per mi, dit mestre general, fos dit e responguí que jo era aquí com a mestre general que ell és jutge e quant en ell

se pertany accepta la dita protesta feta per lo dit mossen prior en quant de dret per ell sia acceptadora es pertanga protestar que no entén a perjudicar a las regalies del mestre general ni entén en res perjudicar al dit mossen¹¹ prior ni als succehidors del dit priorat ni el los privilegis e libertats del dit prior e convent ans vol aquells conservar e vol sien servades per lo dit prior e convent a[ra] e en sdevenidor e en quant de dret se pertanga ni toch a ell, dit mestre general, et non a accepta la dita protestació etc [...].

(ACA, Monacales, Hacienda, reg. 2675, f. 312-314, Negociorum V, 1456-1569.)

(Reg. 4c) 8 de novembre de 1465. El mestre de vidrieres Terri de Metz rep part del pagament convingut per reparar les vidrieres del Palau Reial Major de Barcelona.¹²

Sit omnibus notum quod ego Terrinus de Mès, vitriarius civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis dicto reverendo fratri Damiano Quart, magistro in sacra pagina, prior¹³ etc.

Quod dedistis et solvistis sive dici et scribi feciste michi in tabula cambi sine depositorum civitatis Barchinone, decem libras monete Barchinone ex illis centum libris eiusdem monete que per vos dictum reverendum priorem et conventum dicti vestri monasterii promisse fuerunt dicto excellentissimo domino Regi pro subvencione reparacionis capelle Palacii regis; quibus quidem X libre sunt in solum pronata maioris pecunie quantitatis michi debite pro adaptando et refficiendo vitriarias dicti palacii. Et ideo renunciando etc.

Testes huius rei sunt predicti.

(ACA, Monacales, Hacienda, reg. 2675, f. 341, Negociorum V, 1456-1469.)

(Reg. 4d) 22 de desembre de 1465. Entre diverses ordres donades per Pere de Portugal, apareix la del pagament d'algunes obres per a la capella del Palau, i entre aquestes, la de les vidrieres.

Die XXII decembris anno MCCCCLXV. In civitate Vici.

[...]

An Tarragó com li és dit que la capella del Palau vers lo retaule resta scura e que y atentrà car no és aqueixa sa intenció. Així mateix faça fer una cortina davant lo dit retaule e que faça pintar los archs del dit passatge davant la cambra de paraments e que faça renovar lo títol qui és sobre lo portal de la dita cambra ab los mateixs mots e letres e que sollicit en Mayans faça les çarabatanes e que do la letra al ferrer qui fa les rexes e que y metrà lo nom al sobrescrit e que li trametrà la vedriera de que li ha

10. En anotacions al marge es pot llegir: «Consulta per lo que havia de fer per a subvenir las necessitats del convent» (p. 212); «Lo convent donà 50 florins en ajuda de cost per a fer lo retaule de la Capella Reial»; «El prior de Barcelonano dava cuentas de su gasto y recibo».

11. Diu «mossel».

12. Document esmentat i parcialment transcrit per Madurell (1949, p. 150-151 i 157-158). El document anterior a aquest i el posterior parlen d'altres reparacions fetes a la mateixa capella: Antoni Sureda, ferrer, fa les reixes de ferro per a la capella i el pintor Jaume Huguet féu la pintura del retaule que havia construït el fuster Pere Duran.

13. Prior del monestir de la Mercè de Barcelona i encarregat de la capella del Palau Reial de Barcelona.

scrit, e porà la pagar dels cent florins que li mena donar per en Joan Stela.

[...]

(ACA, Cancelleria, Intrusos, reg. 22, f. 179, Pere de Portugal, Curiae, 1464-1466.)

(Reg. 5) 28 de juny de 1559. Pagaments que es fan al taller Fontanet per diverses vidrieres del Palau Reial de Barcelona. Per les dates i pel fet que sigui la Generalitat qui es fa càrrec de les despeses, cal pensar que es tracta del Palau del Lloctinent General de Catalunya.

(Reg. 5a) 28 de juny de 1559. Deliberació per la qual s'ordena que es pagui al mestre de vidrieres Jaume Fontanet part d'allò que se li donarà per fer diverses vidrieres al Palau Reial Major de Barcelona (Palau del Lloctinent?).

Die mercurii XXVIII, predictorum mensis et anni.

Los senyors deputats ab intervenció dels honorables oydors de comptes militar y real lo oydor ecclesiàstich per sa indisposició corporal absent del present consistori. Ab consell y parer dels honorables assessors y advocats ordinaris del dit General, deliberen que de pecúnies del dit General sien donades y pagades a mestre Jaume Fontanet, pintor, sexanta liures moneda barcelonesa a ell degudes y pertanyents en paga y porrata del què haurà de haver per les vedrieres fa per les finestras del palau real y salas del dit Palau reial. Manant que per aquelles li sie spedita deguda cautela.

Vist. Michael Quintana, assessor.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm 133, Registre de deliberacions de 1557-1560, f. 243.)

(Reg. 5b) 28 de juny de 1559. Jaume Fontanet treballa en les vidrieres del Palau Reial (Palau del Lloctinent?).

Cautela feta a mestre Jaume Fontanet de LX lliures sous.

Nosaltres, don Ferrando de Loazes, bisbe de Tortosa, en Miquel Oliver, donzell en la ciutat de Barcleona, deputats del General del principat de Cathalunya, residents a Barcelona, en Miquel Fuster, cavaller en la dita ciutat de Barcelona, domiciliat e en Marià Torres, ciutadà de Leyda, oydors de comptes del dit General, ensemps ab en Onofre Jordà, canonge de la seu de Tortosa per sa indisposició corporal absent del present consistori. Com a vos, mestre Jaume Fontanet, pintor ciutadà de Barcleona, sien degudes sexanta liures moneda barcelonesa, les quals lo die present y devall scrit ab consell y parer dels honorables misser Miquel Ciurana e misser Francesch Gomis, assessors y advocats ordinaris del dit General, havem deslberat vos sien donades y pagades en paga y porrata del que haveu de haver per les vedrieres feu per les finestres del palau real y sales del dit palau real. Pert tant, ab consell y parer dels diis honorables assessors y advocats ordinaris del dit General,

vos atorgam que, restitubint-nos vos la present absemps ab àpocha de rebut, nosaltres diis deputats, de pecúnies del dit General, vos pagarem les dites sexanta lliures barceloneses, tots dupte y dificultat cessants. En testimoni de les quals coses havem manat lo present ésser-vos fet y en lo dors segellat ab lo segell e semblants cauteles acostumat posar. Scrit en Barcelona ha XXVIII del mes de juny MDLVIII.

El bisbe de Tortosa.

Vist. Michael Quintana, assessor.

Domini deputati intervenientibus honorabilibus auditoribus compotoribus de consilio assessoribus mandamento micer Josepho Cellers, scribe magnifici Generalis Cathalonia.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm. 133, Registre de deliberacions de 1557-1560, f. 248.)

(Reg. 5c) 28 de juny de 1559. Jaume Fontanet, mestre de vidrieres, cobra per les vidrieres fetes per al Palau Reial major de Barcelona (Palau del Lloctinent?).

Cautela feta a mestre Jaume Fontanet de LX lliures sous.

Nosaltres don Fernando de Loazes, bisbe de Tortosa, en Miquel Oliver, donzell, en la ciutat de Barcelona domiciliat, en Johan Luys Cornet, ciutadà de Berceleona, deputats del General del Principat de Cathalunya residents en Barcelona, en Miquel Fuster, cavaller, en la dita ciutat de Barcelona poblat, e en Macià Torres, ensemps ab en Onofre Jordà, canonge de la Seu de Tortosa, per sa indisposició corporal absent del present consistori, com a vos, mestre Jaume Fontanet, pintor, ciutadà de Barcelona, sie degudes sexanta liures moneda barcelonesa, les quals lo die present y devall scrit, ab consell y parer del honorables misser Miquel Quintana e misser Francesch Gomis, assessors y advocats, vos sien donades y pa[g]ades en paga y porrata del que haureu de haver per les vedrieres feu en les finestres del Palau Real y sales del dit Palau Real. Per tant, ab consell y parer dels diis honorables assessors y advocats ordinaris del dit eneral, vos atorgam que restituint-nos vos lo present ambsemps ab àpocha de rebut, nosaltres, diis deputats de pecúnies del dit General, vos pagarem les dites sexanta lliures barceloneses, tots dubte y dificultat cessants. En testimoni de les qualls coses havem manat lo present ésser-vos fet y en lo dors segellat ab lo segell en semblants cauteles acostumat posar. Scrit en Barcelona ha XXVIII del mes de juny MDLVIII. El bisbe de Tortosa.

Domini deputati intervenientibus honorabilibus anditoribus compotorum de consilio assessorum manamento micer Josepho Cellers scribe magnifici Generalis Cathalonia.

Vist. Michel Quintana, assessor.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm. 553, Llibre d'albarans i cauteles de la Generalitat de 1557-1560, f. 37-38.)

(Reg. 6) 10 i 17 de desembre de 1563. Realització de diverses vidrieres i feines de reparació per al Palau de la Generalitat i per al Palau Reial (possiblement es tracti,

com en el cas anterior, de feines fetes al Palau del Lloc-tinent). Les obres són elaborades pel taller dels Fontanet. Vegeu el reg. 13 del Palau de la Generalitat.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm. 135, Registre de deliberacions de 1563-1566, f. 73; núm. 555, Registre d'albarans i cauteles de 1563-1566, f. 12; núm. 496, Manual Comú de 1560-1565, f. 106; núm. 496, Manual Comú de 1560-1565, f. 106-107.)

(Reg. 7) 1587-1588. Confecció de dues vidrieres. L'una, que fa 6 pams, té el senyal de la Generalitat i un fris de colors amb grotescos i serafins. L'altra, que fa 5 pams, és blanca i oval. Les dues vidrieres amb els seus filats de protecció costen 21 lliures i 14 sous (d'un total de 261 lliures i 14 sous, que és el preu que s'estableix per la feina feta). Les cobra el pintor i mestre de vidrieres Ramon Puig.

(Reg. 7a) 3 de novembre de 1587. Àpoca de 50 lliures cobrades per Ramon Puig. Són pagaments per les feines que realitza i que són especificades en les Deliberacions i els Albarans i Cauteles del 10 de març següent.

Sit omnibus notum quod ego Raymundus Puig, pictor Generalis Cathalonie, confiteor et recognosco vobis etc. Ut in proxima usque, quod causis et racionibus contentis in quodam albarano per vos in vostri consistorio intervenientibus ad modum reverendo et magnificis auditoribus compotorum de consilio assessorum ordinariorum dicti Generalis factum die tercia novembris currentis et infrascripti quod cum presenti vobis restituo, solvistis et pro me tradidistis honorabile Jacobo Llosada, mercatori, qui illas mihi bistraxit numerando quinquaginta libras barcinonenses. Ideo etc. Testes predicti.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm. 502, Manual Comú de 1587-1593, f. 9.)

(Reg. 7b) 8 de febrer de 1588. Àpoca de 100 lliures cobrades per Ramon Puig. Són pagaments per les feines que realitza i que són especificades en les Deliberacions i els Albarans i Cauteles del 10 de març següent.

Die VIII februarrii MDLXXXVIII.

Sit omnibus notum quod ego Raymundus Puig, \pictor/ Generalis Cathalonie, confiteor et recognosco vobis etc. Ut in proxima usque, quod causis et racionibus contentis in quodam albarano per vos in vostri consistorio intervenientibus ad modum reverendo et magnificis auditoribus compotorum dicti Generalis

factum die XVIII decembris proxime lapsi quod cum presenti vobis restituo, solvistis et pro me tradidistis honorabile Anthonio Rossell, mercatori, qui illas mihi bistraxit centum libras barcinonenses. Ideo etc.

Testes predicti.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm. 502, Manual Comú de 1587-1593, f. 23.)

(Reg. 7c) 10 de març de 1588. Taxació de la feina feta pel pintor Ramon Puig per a la Generalitat. Apareix la confecció d'unes vidrieres.¹⁴

Dijous, a X de marts MDLXXXVIII.

Los señores deputats del General de Cathalunya ab intervenció dels molt reverents y magnífics oidors de comptes. Per quant Benet Galindo y Philip Ariosto, pintors, mitjançant jurament que han prestat en sa ànima en ma y poder dels senyors deputats y en virtut de ordre y comissió de ses senyories, a ells de paraula feta, han presentat y donat en comissió a ses senyories la relació en escrits del tenor següent:

Lo que por orden y mandamiento de los Ilustres señores deputados nos han mandado judicar acerca de la capella de la casa del rey y lo demás dorado de las bueltas de las arcadas de las pasteras de la sala de la casa de la Deputación, mediante el juramento y descargo de nuestras consciencias dezimos, yo Benet Galindo, pintor, y Philipo Ariosto, pintor, que tasada cada cosa en particular hecho por Ramon Puig, pintor de General, vale la dicha obra lo siguiente:

Primeramente, por el oro, azul, sisa y trabajo de manos de dorar cada arcada con los pecones de los florones y goleta de la buelta de cada una, veinte reales, que siendo como son todas ochenta arcadas, valen ciento y sesenta libras CLX libras sueldos.

Item, de cada quadro de la buelta de la capilla, de oro, azul y manos, a razon de cinco reales, que siendo como son ciento y sesenta valen todos los dichos quadros de la dicha capilla, ochenta libras LXXX libras sueldos.

Ansí mismo, de las dos vedrieras, la una hecha con las armas del General y con un friso hecho de colores de vidrio y la otra blanca que es ouada y tiene cinco palmos de vidrio, a razon de ocho sueldos por palmo, vale dos libras, \II libras sueldos/. Y la de colores que tiene seys palmos con las cosas dichas, a razon de quinze sueldos por palmo, vale IIII libras X sueldos. Mas del filate de hierro para la una vedriera el qual hilo tiene dos libras que valen doze sueldos y doze de manos que todo ello sale a veinte y quatre sueldos, dezimos I libra IIII sueldos. Mas del friso de brutescos y dos bueltas de seraphines y colgantes y dos figuras que tiene el vidrio¹⁵ donde está la lumbre con el escudo de las armas que de la parte de fuera está todo hecho un cuerpo. Junto que vale todo quatorse libras, XIII libras sueldos. Y todo ello sube junctamente el cuerpo de la obra que havemos vista y juzgada a dozientas y sesenta y una libras y quatorze sueldos CCLXI libras XIII sueldos. Benito Galindo, Philipo Ariosto,

E per quant dit Ramon Puig, pintor de General, ha ja rebut de pecunies del General cent sinquant liures a bon compte de dita pintura y obra ab dos partits y en virtut de dues deliberacions del

14. Document transcrit per Miret i Puig (1911, p. 252-453).

15. Escriu «vidrio» per *vidrio*.

corrent trieni. Per ço deliberen que, de pecúnies del General sien donades y pagades al dit Ramon Puig les restants cent onze liures y quatorze sous a compliment de dites doscentes sexanta-una liura quatorze sous de dita relació degudas a compliment de tota la dita obra y pintura en la matexa relació especificada, manant ésser-li'n expedida oportuna cauthela.

Hieronim Çaconomina

Lo abat de Poblet. Don Joan de Ansal

Lo canonge Fivaller Vanlentí de Vilanovas. Vist. Graus.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm. 515,
Registre de deliberacions de 1587-1590,
1a part, f. 237-138.)

(Reg. 7d) 10 de març de 1588. Ramon Puig, pintor, cobra 111 lliures i 14 sous, que és part de les 261 lliures i 14 sous que costen les feines fetes a la capella del Palau Reial i a la Casa de la Diputació. Entre aquestes feines hi ha una vidriera, una altra amb l'escut de la Generalitat i un fris de colors amb figures, una vidriera blanca i els filats de ferro de protecció per a aquestes.

Cauthela feta a Ramon Puig, pintor.

Nosaltres, sia don Francesc Boteller y de Oliver, abat de Poblet, etc, són-y tots. Com a vos Ramon Puig, pintor del General, sien degudes cent onze liures y quatorze sous barcelonesos, los quals lo die present y devall scrit haviem deliberat ésser-vos de pecúnies del dit General donades y pagades per les rahons de nostra deliberació del tenor següent:

Los señores deputados del General de Cathalunya ab intervenció dels molt reverent y magnífichs oydors de comptes, per quant Benet Galindo y Philip Ariosto, pintors, mitjancant jurament que han prestat en sa anima, en ma y poder dels señores deputados y en virtut de orde y com mor de ses señories a elles de paraula feta, han presentat y donat en consistori a ses señories la relació en scrits del tenor següent:

«Lo que per orde y mandamiento de los Ilustres señores deputados nos han mandado indicar acerca de la capilla de la casa de Rey y lo demás dorado de las bueltas de las arcadas de las pasteras de la sala de la casa de la Deputación mediante el juramento y descargo de nuestras consentias dezimos:

Yo, Benet Galindo, pintor, y Philippo Ariosto, pintor, que tasada cada cosa en particular hecha por Ramon Puig, pintor del General, vale la dicha obra lo siguiente:

Primeramente, por el oro azul sisa y trabajo de manos de dorar cada arcada con los pecones de los florones y goleta de la buelta de cada una, veinte reales, que siendo como son todas ochenta arcadas, valen ciento y secenta libras CLX ll. s.

Item, de cada quadro de la buelta de la capilla, de oro, azul y manos, a razon de cinco reales, que siendo como son ciento y secienta valen todos los dichos quadros de la dicha capilla, ochienta libras LXXX ll. s.

Ansí mismo, de las dos vedrieras, la una hecha con las armas del General y con un friso hecho de colores de vidrio y la otra blanca que es ouada y tiene cinco palmos de vidrio, a razón de ocho sueldos por palmo, vale dos libras, 2 ll. s. Y la de colores que tiene seis palmos con las cosas dichas, a razón de quinze sueldos por palmo, vale IIII ll. X s. Más del filate de hierro para la una vedriera el qual hilo tiene dos libras que valen doze sueldos y doze de manos que todo veo sube a veinte y quatre sueldos, deçimos I ll. IIII s. Más del friso de grutescos y dos bueltas de serafines y colgarotes y dos figuras que tiene el vidrio¹⁶ donde está la lumbre con el escudo de las armas que de la parte de fuera está todo hecho un cuerpo. Juncto que vale todo quatorse libras, XIII ll. s. y todo ello sube junctamente el cuerpo de la obra que havemos vista y jusgada a doscientas y secenta y una libras y quatorse sueldos CCLXI ll. XIII s.»

Benito Galindo, Philipo Ariosto.

E per quant dit Ramon Puig, pintor de General, ha ja rebut de pecúnies del General cent sinquanta liures a bon compte de dita pintura y obra ab dos partits y en virtut de dues deliberacions del corrent trienni,¹⁷ per ço deliberen que, de pecúnies del General sien donades y pagades al dit Ramon Puig les restants cent onze liures y quatorze sous a compliment de dites doscentes sexanta una liura quatorze sous de dita relació degudas a compliment de tota la dita obra y pintura en la matexa relació especificada, manant ésser-li'n expedida oportuna cauthela, per tant etc. en testimoni etc. Scrit a Barcelona a X de marts MDLXXXVIII.

Lo abat de Poblet.

Domini deputati magnificibus auditoribus compotorum mandato micer Ludovicus Rufet senior magnifici.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm. 563,
Llibre d'albarans i cauteles
del trienni de 1587, f. 46-47.)

(Reg. 7e) 28 de març de 1588. Ramon Puig rep part del pagament que se li deu per la feina que fa al Palau de la Generalitat i que s'explica a l'albarà del dia 10 de març.

Die XXVIII marcii.

Sit omnibus notum quod ego Raymundus Puig, pictor Generalis Cathalonie, confiteor et recognosco vobis etc. Ut in proxima usque quod causis et racionibus contentis in quodam albarano per vos in vostri consistorio intervenientibus admodum reverendo et magnificis auditoribus compotorum dicti Generalis factum die X marcii currentis et infrascripti quod cum presenti vobis restituo, solvistis et pro me tradidistis Benedicto Santamaria mercatori qui illas mihi numerando bistraxit centum undecim libras et quatuordecim solidos barchinonenses. Ideo etc.

Testes predicti.

(ACA, Generalitat, sèrie N, núm. 502,
Manual Comú de 1587 a 1593, f. 34.)

16. Escriu «vidrio» per *vidrio*.

17. Els esmentats pagaments corresponen als realitzats els dies 3 de novembre de 1587 (50 lliures) i 8 de febrer de 1588 (100 lliures), però en ells només s'esmenten els treballs de pintura i dauradura. ACA, Generalitat, sèrie N, Manual Comú de 1587-1593 (N520), f. 9 i 23; Albarans i cauteles, 1587-1590 (N563), f. 35, i Registre de deliberacions, 1587-1590 (N151), f. 112.

BARCELONA, PALAU REIAL MENOR I CAPELLA DEL PALAU

L'antiga capella del Palau Reial Menor dels reis a Barcelona té avui entrada pel carrer d'Ataülf i forma part d'un conjunt de l'orde jesuïta. La capella, anterior al Palau, és l'única part conservada del conjunt que la integrava.

L'antiga capella es remunta al segle XII i fou dels templers fins a la dissolució de l'orde al segle XIV. Passà després als frares hospitalers i, posteriorment (1328), al bisbe de Vic, fins a integrar-se al Palau. Aquest fou iniciat a la segona meitat del segle XIV sota les ordres d'Elionor de Sicília, tercera esposa de Pere el Cerimoniós. Fou pensat com a palau-residència dels reis a Barcelona, en oposició al Palau Major, on se celebrarien els actes oficials.

Les anotacions dels llibres de comptes del Palau esmenten detalladament les despeses realitzades en material i en treball de mestres i operaris per a la seva construcció: es treballà entre els anys 1368-1372 en l'enderroc d'antics murs i se'n pujaren de nous, s'adobaren les canonades per a la font del Palau i es reparà el pou, es pujaren les cambres de cada membre de la família i les sales comunes, els fusters prepararen les finestres i els sostres, s'enrajolà i pavimentà, es construí el porxo, es plantaren tarongers, es podà el gessamí de l'hort... El mes de gener de 1369 es feren reixes en la finestra del cap de l'església i es reforçaren les bigues velles d'aquest edifici. Entre les feines fetes per a les cambres del Palau, no apareix cap confecció de vidrieres per a les finestres, que sembla que, en aquest primer moment, foren sistemàticament cobertes per teles encerades.¹⁸

Les referències a vidrieres en aquest període parlen només de les de la capella. L'any 1370 (reg. 2) s'esmenta en un compte de Berenguer de Relat, tresorer de la reina, el pagament realitzat a aquells mestres que havien confeccionat dues vidrieres per a la capella del Palau. No es diu el nom d'aquests i no és fins divuit anys després que ens apareix la primera referència a un mestre en concret. Es tracta de Pere Ponç (reg. 3), mestre d'origen valencià i beneficiat a la seu de València que havia començat les vidrieres de l'església de Morella quan, l'any 1386, rebé els pagaments corresponents a les vidrieres que havia de fer per a la capella del Palau Menor del rei a Barcelona.¹⁹

Diversos monarques posteriors feren aportacions i ampliacions al seu Palau fins que Joan II fundà un patronat a la capella i cedí l'habitaclle al noble Galceran de Requesens en gratitud per l'ajuda militar que li havia prestat. Carles V renuncià als drets sobre la capella a favor de Joan de Zúñiga, marit d'Estefania de Requesens (néta del noble Galceran). S'encarregà llavors a Andreu Matxí la reforma de l'església (1542-1547), que es consagrà de nou l'any 1547. És poc posterior (1552) la construcció de noves vidrieres per part del reconegut mestre de vidrieres Jaume Fontanet (reg. 4).²⁰

Diversos llegats testamentaris protegiren l'església, que s'anà enriquint i readaptant mentre el Palau es degradava.

El 1582, el pintor Joan Moles reparà les vidrieres del cimbori de la capella del Comendador Major, en aquells moments de la Marquesa de Vélez (reg. 5).²¹

L'edifici patí l'ocupació de les tropes franceses durant la Guerra de la Independència i posteriorment fou envoltat. Només se salvà la capella, que fou remodelada, ja al segle XIX, per Elies Rogent (1866-1868).

L'any 1932, per una donació de la comtessa de Sobradiel, la Companyia de Jesús es féu càrrec de l'església i de les cases que l'envoltaven. Durant l'expulsió de l'orde d'Espanya, la capella restà tancada i fou recuperada pels jesuïtes el 1939. Calgué llavors una nova refeta i fou adaptada a la litúrgia moderna. En aquell moment es féu l'actual rosassa. No hi ha restes de les antigues vidrieres.

18. ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, AG 1000 (A539). S'esmenten manobres, traginers, mestres... Destaquem els noms dels mestres Guillem Carbonell, Bernat Baró, Francesc Finestres i les referències fetes a la Cambra i la Recambra de la Reina, la de l'infant Don Martí, la Cambra Blanca del rei, la Sala dels Cavalls, la cuina situada prop de la porta de la capella, la cambra de la infanta Doña Joana i la de la comtessa de Luna, les privades, la casa del guarda-roba de l'infant, la Cambra de l'Escriptori, la sala del replà on menja el rei, la Sala Vella del Palau... A les p. 114-115, en parlar de les obres fetes a les privades pel febrer de 1369, s'anota la confecció d'un encerat per al qual han calgut 5 canes i 2 pams i mig de tela encerada, 25 canes de veta blanca, un miler de taxxes, 3 politges de coure i pintura per pintar la «fas» de la finestra. En el mateix volum es troben referències a encerats d'altres cambres: a la de l'Escriptori (IV-1369, f. 132), a la Recambra de la Reina (II-1368, f. 142 i 273), a la Cambra del Rei (XI-1368, f. 192 i 278, vegeu reg. 1)...

19. Segons ens informa Carmela Falomir (Universitat de València), en el *Llibre de Peyta de Castelló*, l'any 1398, figura entre els pagadors un Pere Ponç que té un alberg i terres. El mestre de vidrieres Pere Ponç havia contractat anteriorment (23-V-1385) diverses vidrieres per a les esglésies de Santa Maria de Morella; vegeu Àngel SÁNCHEZ GONZALBO, «Maestros vidrieros de Morella», a Arturo ZARAGOZA CATALÁN, *Textos recuperados para la historia del Maestrazgo*, Morella, Centro de Estudios del Maestrazgo, 1991. Vegeu també Falomir i Cañellas (2003).

20. Jaume Fontanet, pare i/o fill, apareix pràcticament en tots els apartats del present volum i també en altres de la present col·lecció. Tenim notícies d'ell entre els anys 1497 i 1577. Vegeu també Cañellas (1997).

21. Gudiol (1919, núm. 486) ens explica que el pintor Joan Moles reconegué l'any 1558, amb altres pintors, el retaule de Sant Celoni i que el 1567 treballà en la reparació de les vidrieres de la seu d'Elna; al volum 2 d'aquesta col·lecció (*Els vitralls de la catedral de Girona*, p. 42) s'esmenta un mestre Molas que treballà en les vidrieres de la catedral de Girona l'any 1582.

RECULL DOCUMENTAL

(Reg. 1) En els comptes del Palau Reial Menor no apareix cap referència a vidrieres, però sí als encerats realitzats per a diverses cambres. Transcrivim, entre aquestes anotacions, les referides als encerats de la Cambra del Rei.

(Reg. 1a) Novembre de 1368. Anotació sobre la confecció d'un encerat per a la finestra de la Cambra del Rei.

Diluns a VIII del dit mes de noembra, a la dita obra e a fer I finestra ab drap ençerat en la cambra del senyor rey.

(ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, Apèndix General, núm. 1000, A-539, f. 192, Obres del Palau Menor o de la reina Leonor, 1368-1373.)

(Reg. 1b) 1372.²² Pagaments pel material i per la feina que cal per adequar una finestra de la Cambra del Rei i fer-ne encerats.

Item, done a-n Pasqual, fuster, les quantitats següents, ço és: Per rahó de I cayrat d'alber a ops de fer I fas en la finestra de la cambra del senyor rey ----- XIII solidos.

Item, per IIII capitells en que seu la dita fas ----- II solidos.

Item, per rahó de unes portes que feu en la casa del taxidor ----- V solidos.

Item, per rahó de XIX canes de veta qui entra en clavar lo drap encerat de la dita fas ----- III solidos XI denarios òbol.

Item, per pintar la dita fas ----- XI solidos.

Item, per II pulitges de coure qui entraren en la dita fas ----- VI solidos VI denarios.

Item, per tatxes ----- VII denarios.

Item, per VII jornals que mes en fer la dita fas ----- XXVIII solidos.

Item, per III jorns quy mes de I seu companyó ----- X solidos VI denarios.

*Et axí són -----
----- LXXX solidos VI denarios en Barchinona.*

(ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, Apèndix General, núm. 1000, A-539, f. 278, Obres del Palau Menor o de la reina Leonor, 1368-1373.)

(Reg. 2) 28 d'abril de 1370. Pagaments realitzats pel tresorer de la reina, Berenguer de Relat, a diversos mestres. Entre aquests pagaments apareixen els corresponents a dues vidrieres.

Letra de la senyora reyna ab la qual atorga al dit tresorer que aquestes III mil DCCCXXXIX solidos II denarios òbol Barchinona se puxa retenir dels diners de la sua cort. C'és fet manament al racional que'l dit tresorer restituent la dita letra per manament e per àpoca, qüestió alguna no li sia feta de restituir compte per menut de la dita obra axí com és acostumat com lo dit compte fos squinçar denant la dita senyora.

Item, met en dates, ab letra de la senyora reyna dada en Barchinona a XXVIII dies de abril de l'any present MCCCCLXX, los quals jo, de volentat de la dita senyora, havia bastrets e convertits o havia fets convertir per man den Bernat Çalopa, scriua de mon ofici, en construcció de la capella que la dita senyora ha feta fer dins la cambra sua del palau que la dita senyora ha en Barchinona, prop les cases del temple. És a saber: en selaris de mestres qui la dita capella comensaren a XXV dies de octubre de l'any proppassat MCCCCLXIX e continuaren la dita obra fins al XX die de abril del dit any present; e en compres de pedre, de teula e de rajols, de calç, de fusta, de claus e de diverses altres coses a la dita obre necessàries, ab XV florins d'or qui foren per mi pagats a I mestre qui feu dues vedrieres en la dita capella e ab D solidos barchinonesos qui, per mi, foren pagats als pintors qui pintaren la dita capella. Les quals coses mostre clarament a la dita senyora en I quern de paper en aue era stat fet e ordonat compte per menut de totes les messions dessus dites, lo qual quern jo restituí a la dita senyora, qui aquell squinsa en la sua cambra, segons que totes aquestes coses en la dita letra són pus largament contenudes ab la qual la dita senyora manà al mestre racional de la cort del senyor rey e a altre de mi compte reebador que jo restituent a ell la dita letra tan solament per man e per àpoca la següent quatitat a mi reebe en compte sens que no deman a mi lo dit compte per manut ne algunes altres cauteles sinó la dita letra ---- III DCCCXXXIX solidos II denarios obl. Barchinone.

(ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 496, f. 84, Tresoreria Reial d'Aragó, Tresoreria de la Reina, Manual de 1370-1371 de Berenguer de Relat.)

22. L'anotació, que no porta data, es troba entre una del 25 de setembre i una altra del 18 de novembre de 1372.

(Reg. 3) Febrer i març de 1386. El mestre de vidrieres Pere Ponç, beneficiat de la seu de València, rep diversos pagaments per la realització d'unes vidrieres per a la capella del Palau Menor que el rei té a Barcelona.

(Reg. 3a) Febrer de 1386. Pagament fet a Pere Ponç, beneficiat de la seu de València, per les vidrieres del Palau Reial de Barcelona.

*Item per vigor de I manament a mi fet ab albaranet²³ del senyor rey, segellat ab segell del seu anell, escrit en Barchinona a XII dies del mes de janer de l'any MCCCLXXXVI, done a-n Pere Ponç, beneficiat en la Seu de València, per raó de la obra de les vedrieres que'l dit senyor feu fer en lo palau seu de Barchinona segons que lo dit albaranet se conté que cobre ensemps ab àpocha -----
----- XX florins d'or.*

(ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 386, f. 94, Tresoreria Reial d'Aragó, Tresoreria del Rei, Comptes XXVIII de Pere dez Vall, tesorer general, de 1386.)

(Reg. 3b) Març de 1386. Pagament fet a Pere Ponç, mestre de vidrieres i beneficiat a la seu de València, per les vidrieres de la capella del Palau Reial Menor de Barcelona.²⁴

Item, per vigor de I manament del senyor rey, cobrat atràs en XCIII cartes, a la data feta en Pere Ponç, beneficiat en la Seu de València, de quantitat de XX florins d'or, done al dit Pere Ponç, maestre de vedrieres, per raó de VI roves e VI lliures de vidre de diverses colors que compra a ops de la obra de les vedrieres que'l dit senyor fa fer en la capella del seu palau menor de Barchinona, segons que en I àpocha se conté que cobre.²⁵

(ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 382, f. 116, Tresoreria Reial d'Aragó, Tresoreria del Rei, Comptes XXVIII de Pere dez Vall, tesorer general, de 1386.)

(Reg. 3c) Març de 1386. Entre els dubtes de les dates que apareixen (amb línia passada damunt) al volum de comptes del primer sexenni de 1386 del tesorer reial Pere dez Vall, se n'noten alguns sobre els pagament al mestre de vidrieres Pere Ponç.

Notament.

En XCIII cartes, per la data de XX florins feta a-n Pere Ponç per la obra de les vedrieres que fa per fer en lo palau del senyor rey, par que faça a fer notament al dit Pere de la dita quantitat et encar de totes altres que haia rebudes per la obra de les dites vidrieres. E axí matex de CCCXII solidos Barchinone que li són posats en data, en CXVI cartes del present compte.

És-ne fet notament al dit Pere Ponç en lo XXI libre de notaments comuns en CCXII cartes. Ideo cancelando.

(ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 382, foli sense numerar, al final del llibre, Tresoreria Reial d'Aragó, Tresoreria del Rei, Comptes XXVIII de Pere dez Vall, tesorer general, de 1386.)

(Reg. 3d) Febrer i març de 1386. Entre els «notaments» trets del volum 28 dels comptes de Pere des Vall Oliver, racional de la cort del senyor rei, que comprèn el primer sexenni del 1386, apareixen anotacions per les vidrieres del Palau Reial.²⁶

Vist. Pere Ponç, beneficiat en la seu de València.

Item, apar per lo dit compte en XCIII cartes et per lo dit tesorer de man[ament] del senyor rey foren donats e liurats al dit Pere Ponç per raó de la dita obra d'algunes vidrieres que el dit senyor fa fer en lo palau seu de Barchelona. Escrit albarà, del senyor rey segellat ab lo segell del seu anell de man al dit Guillem Serra. E a àpocha del dit Pere Ponç cobrats en lo dit compte en cartes. E a memòria és li'n fet lo present notament ço és que on dar compte e raó de tot ço e quant haia rebut per rahó de la obra de les dites vidrieres ----- XX florins d'or.

Vist. Idem, Pere Ponç.

Item apar per lo dit compte en CXVI cartes. E per lo dit Guillem Serra foren donats e liurats al dit Pere Ponç per a ops de la obra de les dites vidrieres. Escrit àpocha del dit Pere Ponç cobrada en lo dit compte en cartes. E a memòria e cartes ----- CCCXII sol. Barchinone.

(ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 808, f. 211-212, Tresoreria Reial d'Aragó, Tresoreria del Rei, Llibre XXI de notament comuns.)

(Reg. 4) 17 de març de 1552. Jaume Fontanet, pintor, deu uns diners a Antoni Canals, boter de Martorell, per unes rodells. El pagament el fa a través de Ludovic de Recasens, a canvi del preu d'unes vidrieres que

23. Al marge esquerre diu: «Lo dit albaranet del senyor rey de man al dit tesorer que pac al dit Pere Ponç tot ço e quant hages mester per la obra de les dites vidrieres. E àpocha del dit Pere Ponç. E són-li notats en lo XXI libre de notaments comuns en CCXII cartes».

24. Aquest registre, que no esmenta el palau concret del qual parla, fou referenciat per Madurell (1937-1940, p. 96), que suposà que es tractava del Palau Major. Podem esmenar l'error si mirem els documents de partença, recollits tot seguit i no esmentats per la bibliografia anterior.

25. Al marge esquerre hi ha una anotació que diu: «Per vigor del dit manament del senyor rey cobrat atràs en XCIII cartes, an la data, del dit Pere Ponç, de XX florins, feta per semblant raó. E àpocha. E és-ne fet notament al dit Pere Ponç en lo libre XXI de notaments comuns en la CCXII carta».

26. Madurell (1937-1940, p. 96) esmenta aquest document en referència a les vidrieres del Palau Reial Major, però si comprovem les dades esmentades pel document, que es transcriuen en el reg. 1b, queda clar que es referia a les de la capella del Palau Menor.

Jaume Fontanet havia fet a l'església que el poble anomena *del Palau*, de la ciutat de Barcelona.²⁷

Die jovis XVII mensis martii anno predicto MDLII.

Ego, Jacobus Fontanet, pictor civis Barchinone, gratis etc. In solutum cum similis pecunie quantitatis quam ego vobis debeo honorabilem Antonio Canals, boterio ville Martorelli diocesi Barchinonis, ratione pretii et pro pretio de una summa de rodellas quas ego a vobis habui et recepi. Do, cedo et mando vobis dicto Antonio Canals omnia jura et omnes actiones reales in mihi competentia et competentes quod debentia et debentes in viginti duabus libris quatribus solidis monete Barchinone quas mihi solvende sunt per multum nobile domino Ludovicum de Recasens, comendatore maiore Castelle ratione et pro pretio de unes vedrieres quas ego ei feci in ecclesia vulgo dicta la sglesia del Palau presentis civitatis Barchinone. Quibus iuribus etc. Ego etc. Dicens et iniurans etc. Insuper fuit pactatum inter dictas partes quod dictus Iacobus Fontanet non tenere dicto Antonio Canals de emitione etc.

Testes sunt Andreas Solanes, caligarius civis Barchinone, Jacobus Bruch, clericus, et Onofrius Rialp, scriptor, habitatores Barchinone.

(AHPB, Francesc Solsona, Vicesimum sextum manuale, anys 1551-1552, sign. 338/26: 17-III-1552.)

(Reg. 5) 1582. El pintor i mestre de fer vidrieres Joan Moles repara les vidrieres del cimbori de la capella de l'antic Palau Reial Menor de Barcelona.

(Reg. 5a) 20 de març de 1582. Joan Moles repara les vidrieres del cimbori de la capella o església del Palau del Comendador Major, ara de la Il·lustríssima Senyora Marquesa de Vélez. Rep 50 de les 93 lliures que concorda.²⁸

Die martis XX marcii anno MDLXXXII.

In Dei nomine, noverint universi etc.

En nom de Nostre Senyor Déu Jesuchrist y de la sacratíssima Verge Maria, mare sua, amén.

Per respecte de les coses devall scrites per y entre lo senyor Francesc de Agullana y Calders, donzell, en Barchinona domiciliat, en lo nom devall scrit de una part y mestre Joan Moles, pintor y mestre de fer vidrieres, ciutadà de Barchinona, de la part altra, són estats fets, fermats y jurats los capítols y pactes següents:

Primerament, és pactat y concordat per y entre dites parts que lo dit mestre Joan Moles d'ací per tot lo mes de juny primer vinent haja ab tot efecte adobat axí com de y ab la present \degut y certa sciencial adobar promet sis paneus de vedrieres del cimbori de la capella o sglesia dita del Palau del comendador major, ara de la ilustríssima senyora marquesa de los Velez qu'és en la present ciutat de Barchinona. És a saber que a costes y despeses sues axí de vidre, plom, stany e totes altres coses que toquen a ofici de mestre de fer vidrieres, de pintor y de mestre de cases y altrament mester

sien, los ha de tornar a posar en plom de nou y après assentar-lo ab tot complement e perfecció com abans estaven y altrament com a bon mestre se pertany.

Item, és pactat y concordat per y entre dites parts que per quant dits sis paneus no tenen barres de ferro sinó per part de fora y convé ne tingan també per part de dintre al encontre y endret de les de fora. Per ço, donant dit Moles la mida de dites barres, dit senyor Agullana les haja axí com de y ab la present promet fer-les fer a costes y despeses de la \dital/ senyora principal sua, ha pres lo dit Moles assentar-les bé y degudament a ses costes y despeses.

Item és pactat y concordat per y entre dites parts que dit Moles dins lo dit temps haja desfet y levat axí com de y ab la present promet de desfer y levar a son risc y perill los altres paneus que vuy són y resten en les vidrieres que stan ubertes en dit cimbori que són quatorze y aquelles haja netejar y tornat assentar com vuy estan posats, ab ses barres dins y fora, entés emperò que dit senyor Agullana haja de donar a dit Molas las barres de ferro que y faltaran y entés també que si alguns de dits paneus al temps que's levaran se veurà tenen necessitat de emplomar-se de nou, que lo dit Moles no sia obligat fer-ho sens altre concert de nou y preu fet.

Item, és pactat y concertat per y entre dites parts que lo dit senyor Francesc de Agullana com a procurador general, \ab libera y general administraciól, de la illustríssima senyora dona Mencia de Requesens y de Mendoza, marquesa de los Vélez, filla y hereua universal dels quondam don Luís de Requesens, comendador major de Castella y dona Hieronima d'Estalric conjuges, segons de sa procura consta ab acú(s) públic rebut en la ciutat de Múrcia a vuyt de mars de MDLXXXI, he los y subsignat per lo discret mossèn Joan Gòmes de Montalvo scriva públic de sa Magestat del número i judicat de Múrcia en dit nom promet axí com de y ab la present, \de grats, certa sciencial/ promet a dit mestre Joan Moles que en continent après de ésser feta y adobada tota la dita obra o faena per dit Moles dalt en los primers tres capítols com és dit empresa y obligada fer ell dit senyor Francesc de Agullana y Calders en dit nom de dita senyora sa principal donarà y pagarà a dit mestre Joan Moles per les mans, plom, stany y vidre y totes altres coses y despeses que toquen a ofici de mestre de fer vedrieres, de pintor y mestre de cases y altrament mester sien per a dita obra o faena, sinquanta-tres liures barceloneses sens dilació y excepció alguna, volent la present carta ésses feta largament ab promesa de restituir totes misions y despeses que per açò se hagen de fer obligació de béns de dita senyora marquesa de los Vélez, principal sua y ab jurament en ànima de dita senyora principal sua.

Item és pactat y concordat per y entre les dites parts que si d'ací per tot lo dit mes de juny, dit Moles no haurà ab tot efecte fet y acabat tota la dita obra o faena dalt com és dit, per ell empresa y obligada fer cayga en pena de deu ducats y aquells haja de pagar axí com de y ab la present pagar promet a dit senyor Agullana en dit nom o dita senyora sa principal o pugan ells dits senyors Agullana o sa principal sua aquells retenir envers si y rellevar-los de dites sinquanta-tres liures que són lo preu de dita faena salvat emperò just impediment de malaltia o presó.

Item, és pactat y concordat per y entre dites parts que per quant lo dit mestre Joan Moles se guarda de la cort reyal si per cas fos près y posat en presó que en tal cas en continent passan lo dit

27. Esmentat i parcialment transcrit per Madurell (1943-1944, vol. II, núm. 3, p. 20), el document està en molt mal estat i és de difícil lectura.

28. Document esmentat per Madurell (1943-1944, vol. II, núm. 3, p. 20).

mes de juny lo dit senyor de Agullana en dit nom puga fer acabar la dita obra o faena per atre mestre que i aparrà y se haja 'a deduir y/ rellevar del dit preu lo que costarà de acabar.

Finalment, volen les dites parts que dels presents capitols y quiscun d'ells sien fetes tantes cartes públiques quantes demanades ne seran per llos qui y tindran interès dictadores largament ab totes càusules necessàries a coneguda del notari del present concordias substància emperò del fet en res no mudada.

Ideo nos dictas partes laudantes.

Testes Isac Hermens, pictor habitans Barchione et Melchior Largues, scriptor Barchinone.

(AHPB, Lluís Rufet, Trigesimum quintum manuale apprisiarum contractuum et instrumentorum, anys 1581-1583, bossa, sign. 398/35: 20-III-1582.)

(Reg. 5b) 17 de juliol de 1582. Joan Moles rep les 40 lliures que li resten cobrar per les vidrieres del cimbori de l'església del Palau.²⁹

Die martis XVII mensis julii anno MDLXXXII.

Ego Joannes Moles, pictor et magister et factor vitriariorum civis Barcinone, confiteor et recognosco vobis Illustrissime domine domne Mencie de Requesens et de Mendoça, Marchionisse de los

Vélez, licet absentis et notario infrascripto etc. Quomodo infrascripto dedistis et solvistis mihi nonaginta tres libras barcinonenses, scilicet quinquaginta tres libras rebus et causis contentis in concordia super vitriariis sive vedrieres vostre capelle del Palau civitatis Barcinone facta per et inter magnificum Franciscum de Agullana et Caldes, domicellum Barcinone domiciliatum, procuratorem vestrum ex una et me partibus ex altera apud notarium intrascriptum die XX martii proxime lapsi, et sunt etiam pro omnia opera ibi specificata. Et reliquas quadraginta libras pro plumbo, manibus et laboribus per me positus in refectione et reparatione quatuordecim paneus vitriariorum simborii dicte capelle del Palau occupantium ducentos palmos ad rationem duorum regaliorum pro palmo. Modus vero solutionis dictarum nonaginta trium librarum fuit et est talis quam dictus magnificus Franciscus de Agullana et Calders eas pro vobis mihi dici et scribi fecit in tabula sive banco Damiani Puigjaner Campsous [?] Barchinone duabus partibus quarum una fuit tertia currentis mensis julii de triginta libris et altera die presente de sexaginta tribus libris quas dictas ratas et acceptas habeo eas. Ideo renunciando etc. Firmo apocham etc.

Testes Gavinus de Aquena regni Sardinie alumnus dicti de Agullana et Melchior Largues, scriptor Barchinone.

(AHPB, Lluís Rufet, Trigesimum quintum manuale apprisiarum contractuum et instrumentorum, anys 1581-1583, f. 6, sign. 398/35: 17-VII-1582.)

29. Document esmentat i parcialment transcrit per Madurell (1943-1944, vol. II, núm. 3, p. 20).